

УДК 378.018.8:373.3.011.3-51]:377.8]:37.091.313
DOI: 10.24144/2524-0609.2021.48.325-328

Поберецька Вікторія Василівна

викладач

Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського
аспірант Інституту вищої освіти НАПН України
м. Бар, Україна
p_viktoriy06@ukr.net
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9256-4270>

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖАХ ДО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ

Анотація. У статті розкрито особливості організації і методики проведення дослідно-експериментальної роботи з підготовки вчителів початкової освіти в педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів. Мета статті полягає в описі загальної методики проведення педагогічного експерименту та представленні узагальнених результатів дослідно-експериментальної роботи. Досягнення мети передбачало використання таких методів: емпіричних – спостереження, анкетування, тестування, бесіди, метод експертної оцінки для з'ясування стану готовності майбутніх вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів; педагогічний експеримент для перевірки ефективності реалізації педагогічних умов та моделі досліджуваного процесу. Діагностика готовності майбутніх вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів передбачала проведення дослідно-експериментального дослідження за кількома етапами: констатувального, формувального, контрольного. Застосування комплексу методів та методик діагностування дозволило з'ясувати вихідний рівень готовності майбутніх учителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів; підтвердити ефективність впровадження розробленої моделі та педагогічних умов підготовки вчителів початкової освіти в педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів. Отримані результати педагогічного експерименту дали можливість розробити методичні рекомендації для викладачів педагогічних коледжів щодо впровадження педагогічних умов та моделі підготовки майбутніх учителів початкової освіти в педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів.

Ключові слова: готовність; критерій; показник; діагностика; експеримент; дослідження.

Вступ. Впровадження в шкільну практику великої кількості інтегрованих програм вимагає від вчителя принципово іншого рівня його підготовки, що дозволяє йому вільно орієнтуватися в нових умовах, в повній мірі використовувати можливості інтегрованого навчання, адаптуватися до педагогічних інновацій і швидко реагувати на сучасні і перспективні процеси соціального і економічного розвитку суспільства. Розв'язання означеної проблеми передбачає вдосконалення фахової підготовки майбутніх учителів початкової освіти, оновлення її змісту, формування загальних та професійних компетентностей учителя, визначених у Професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020) [1].

З метою обґрунтування та перевірки ефективності педагогічних умов та моделі підготовки вчителів початкової освіти в педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів організована дослідно-експериментальна робота, яку розглядаємо як комплекс методів, що мають забезпечити підтвердження правильності висловлених на початку дослідження припущень щодо розв'язання визначених завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Діагностичний компонент є складовою частиною якості освіти. Його призначення визначається необхідністю зворотного зв'язку як найважливішого елементу управління будь-якої системи. Контроль результатів навчання дозволяє визначати ефективність освітнього процесу і здійснювати його корекцію. Теорією і практикою навчання встановлюються певні педагогічні вимоги до організації контролю в освітньому процесі. Так, І. Підласий вважає, що «найважливішими принципами діагностування та контролювання навченості (успішності) учнів є об'єктивність,

систематичність, наочність (гласність)» [2, с.327].

Особливе значення має правильне розроблення методики експерименту – сукупності обдуманих і фізичних операцій, які розміщені у визначеній послідовності для досягнення визначеної мети дослідження [3, с.98].

Підготовка учителів початкової освіти в педагогічних коледжах є динамічним процесом, кінцевим результатом якої має бути готовність фахівця до інтегрованого навчання учнів. Готовність до професійної діяльності розглядається М. Томчук вже як сформованість необхідних для її успішного здійснення якостей (особистісні та професійні), умінь, навичок, знань [4, с.45].

Діагностика забезпечує координованість всіх ланок педагогічного процесу, їх взаємодію; сприяє впровадженню всього передового і кращого в практику навчання студентів в педагогічному коледжі, створення в ньому творчого стану, постійного пошуку на основі аналізу і самоаналізу діяльності всіх і кожного; характеризує взаємозв'язок мети і завдань, структури та змісту, форм і методів удосконалення освітнього процесу в педагогічному коледжі.

Мета статті полягає в описі загальної методики проведення педагогічного експерименту та представленні узагальнених результатів дослідно-експериментальної роботи.

Досягнення мети передбачало використання таких емпіричних методів: спостереження, анкетування, тестування, бесіди, метод експертної оцінки для з'ясування стану готовності майбутніх вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів; педагогічний експеримент для перевірки ефективності реалізації педагогічних умов та моделі досліджуваного процесу.

Виклад основного матеріалу. Діагностика готовності майбутніх вчителів початкової освіти до ін-

тегрованого навчання учнів передбачало проведення дослідно-експериментального дослідження за кількома етапами: констатувального, формувального, контрольного.

У відповідності з метою нашого дослідження, сформовані такі завдання дослідно-експериментальної роботи: визначити вихідний рівень готовності майбутніх вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів (I зріз); перевірити ефективність педагогічних умов та виявити рівні готовності майбутніх вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів після доповнення окремих дисциплін змістовими модулями та занять студентського навчально-наукового гуртка (II зріз); проходження виробничої практики у школах (III зріз); опрацювати отримані дані шляхом теоретичного аналізу і методів математичної статистики.

Проведення дослідно-експериментальної роботи передбачало таку її організацію: розроблення програми дослідно-експериментальної роботи з підготовки вчителів початкової освіти в педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів; визначення етапів дослідно-експериментальної роботи; формування контрольних і експериментальних груп студентів; визначення вихідного рівня готовності майбутніх вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів (констатувальний етап експерименту); реалізація педагогічних умов та апробація моделі підготовки вчителів початкової освіти в педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів (формувальний етап експерименту); проведення діагностики рівнів готовності майбутніх вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів за результатами проведеної роботи (контрольний етап експерименту); розроблення методичних рекомендацій щодо впровадження моделі підготовки вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів в педагогічних коледжах.

Дослідно-експериментальна робота проводилася у 2018–2020 навчальних роках на базі наступних навчальних закладів: Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського, КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка». Усього експериментальним дослідженням було охоплено 347 студентів та 19 викладачів. Для отримання достовірних даних проведено дослідно-експериментальну роботу з одним і тим же контингентом студентів протягом 3-х років.

Перед початком констатувального етапу експерименту розроблено систему критеріїв (мотиваційно-цільовий, когнітивний, діяльнісно-рефлексивний) та показників готовності майбутніх учителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів відповідно до виокремлених компоненти її структури: психологічний; теоретичний; практичний; рефлексивний. Здійснено підбір діагностичних методик для визначення вихідного стану готовності та визначення рівнів (репродуктивний (низький), репродуктивно-творчий (середній), творчо-репродуктивний (достатній), творчий (високий)) готовності майбутніх учителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів.

Для експериментального визначення рівнів студентів до інтегрованого навчання учнів підбрано комплекс діагностичних методик і методів, за допомогою яких вимірювалися окремі показники визначених критеріїв: спостереження, анкетування, тестування, бесіди, метод експертної оцінки.

Одразу зауважимо, що в обох групах нами були використані одні й ті ж методики для діагностування вихідного стану готовності. Тому для експеримен-

тального визначення рівнів цієї готовності в зазначеного контингенту студентів підбрано комплекс діагностичних методик і методів, за допомогою яких вимірювалися окремі показники визначених нами критеріїв. Зокрема у перший блок, який характеризує рівень мотиваційно-вольової сфери майбутніх учителів початкової освіти включено методики анкетування «Коледж очима студентів», «Мотив вибору освіти», «Чому майбутні вчителі початкової освіти повинні готуватися до інтегрованого навчання учнів». Другий блок становлять методики, що дозволяють визначити рівень когнітивних показників студентів – контрольні роботи, спостереження на семінарських і практичних заняттях. У третій діагностичний блок, що характеризує рівень розвитку компонентів діялісно-рефлексивної сфери студентів педагогічних коледжів, включено: аналіз конспектів, спостереження, тест «Рівень конкурентоздатності».

Відповідно до критеріїв готовності студентів та для визначення відповідних рівнів, розроблені оціночні шкали, які дозволили виявити ступінь їх вираженості (високий, достатній, середній, низький) у майбутніх вчителів початкової освіти за певними показниками.

На цьому етапі були визначені експериментальна (ЕГ) і контрольна групи (КГ) студентів: в ЕГ увійшли 162 студенти спеціальності 013 Початкова освіта Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського; у КГ – 185 студентів КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка» спеціальності 013 Початкова освіта.

Констатувальний етап дослідно-експериментальної роботи проведено в експериментальних і контрольних групах, під час якого визначено вихідний рівень готовності вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів. Він проводився з урахуванням таких вимог: наявність рівних загальних умов для експериментальних і контрольних груп; навчання за однаковими освітніми програмами; однорідність контингенту студентів у всіх групах; проведення експерименту в природних умовах освітнього процесу коледжу; об'єктивність оцінок.

Узагальнивши одержані результати дослідження рівня готовності студентів педагогічних коледжів до інтегрованого навчання учнів за визначеними критеріями, визначили узагальнений рівень готовності студентів педагогічних коледжів до інтегрованого навчання учнів. У ході діагностики виявлено факт, більше 70 % студентів педагогічних коледжів – майбутніх учителів початкової освіти – не готові до інтегрованого навчання учнів, що вказує на гостроту порушеної проблеми. Це в свою чергу зумовлене протиріччям між позитивним ставленням студентів та педагогів коледжів до інтегрованого навчання, необхідністю працювати за інтегрованими програмами та недостатнім рівнем їхньої підготовки, не розробленістю методики системного оволодіння уміннями конструювання різних інтегрованих занять.

Таким чином, узагальнення результатів констатувального етапу експериментального дослідження свідчить про необхідність обґрунтування, розробки та запровадження у практику підготовки майбутніх вчителів початкової освіти в педагогічних коледжах нового змісту, удосконалених ефективних форм, методів та засобів, як складових експериментальної моделі такої підготовки. Результати експерименту також стали основою для обґрунтування педагогічних умов оптимізації процесу підготовки майбутніх вчителів початкової освіти в педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів.

Формувальний етап (2019–2020 рр.) експери-

ментальної роботи полягав у апробації моделі підготовки вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів та реалізації виокремлених педагогічних умов в освітньому процесі педагогічного коледжу. Мета формувального експерименту – дослідження готовності вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів через упровадження моделі та комплексу педагогічних умов у навчально-виховний процес педагогічних коледжів, що здійснюють підготовку майбутніх вчителів початкової освіти.

Сутність формувального експерименту полягала у створенні умов в експериментальних групах для визначення результативності впровадження моделі підготовки майбутніх учителів початкової освіти в педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів на основі реалізації обґрунтованих педагогічних умов.

Навчання студентів КГ здійснювалося традиційно (традиційне проведення занять теоретичного навчання, лабораторно-практичних занять із фахових дисциплін), а навчальний процес студентів ЕГ був організований із урахуванням педагогічних умов на основі впровадження моделі підготовки майбутніх учителів початкової освіти в педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів.

На основі результатів формувального етапу експерименту здійснено порівняння результатів навчання студентів контрольних та експериментальних груп. Повторну діагностику стану готовності майбутніх вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів (контрольний етап експерименту) ви-

значали за тими ж критеріями, що визначені на констатувальному етапі. Для ефективної оцінки рівнів готовності використовували шкалу, яку розробили на констатувальному етапі експерименту. Застосування однакових методик діагностики після проведення формувального етапу експерименту дозволило науково-коректно порівняти дані, отримані на різних етапах дослідження. Відповідно до програми дослідження після впровадження педагогічної моделі та педагогічних умов в освітній процес експериментальних педагогічних коледжів був проведений підсумковий етап оцінювання рівнів готовності майбутніх учителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів.

Підсумковий зріз проведено наприкінці 7-го семестру (4 курс навчання). Контрольний зріз у дослідженні ефективності реалізації педагогічних умов було проведено у квітні – червні 2020 року. Результативність дослідно-експериментальної роботи визначалася в спосіб кількісного і якісного розподілу студентів за рівнями сформованості досліджуваної якості, а її ефективність шляхом статистичного доведення значущості емпіричних даних.

Для більш детального якісно-кількісного аналізу одержаних результатів дослідження після реалізації розроблених і запроваджених в освітню практику педагогічних коледжів педагогічних умов як складових моделі підготовки вчителів початкової освіти в педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів, вони представлені в таблиці 1, аналіз якої дає підстави для висновку про позитивну чи негативну динаміку (приріст або спад) рівнів готовності студентів.

Таблиця 1.
Динаміка рівнів готовності вчителів початкової освіти в педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів за результатами констатувального та формувального етапів експерименту

Групи Рівні	КГ				Динаміка у %	ЕГ				Динаміка у %
	До екс-ту		Після екс-ту			До екс-ту		Після екс-ту		
	Абс. числа	%	Абс. числа	%		Абс. числа	%	Абс. числа	%	
Творчий	8	4,9	9	5,6	+0,7	9	4,8	28	15,1	+10,3
Творчо-репродуктивний	32	19,7	34	21,0	+1,3	35	18,9	68	36,7	+17,8
Репродуктивно-творчий	77	47,5	75	46,3	-1,2	87	47,1	78	42,2	-4,9
Репродуктивний	45	27,9	44	27,1	-0,8	54	29,2	11	6,0	-23,2

На основі порівняння результатів розроблені методичні рекомендації щодо впровадження моделі підготовки вчителів початкової освіти в педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів та сформульовані висновки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, дослідно-експериментальну роботу побудовано відповідно до етапів та визначених завдань формування компонентів готовності вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів, а саме: на першому етапі (2017–2018 рр.) проведено теоретичний аналіз проблеми та нормативного забезпечення впровадження інтегрованого навчання у контексті реалізації Концепції Нової української школи; визначено суперечності та проблеми, які існують в практиці підготовки вчителів початкової освіти в педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів, розроблено методику проведення до-

слідно-експериментальної роботи; на другому етапі (2018–2019 рр.) проведено констатувальний експеримент, розроблено модель та педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової освіти в педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів; протягом третього етапу дослідження (2019–2020 рр.) організовано дослідно-експериментальну діяльність (формувальний етап експерименту), здійснено аналіз, узагальнення та статистичну перевірку результатів, систематизували й оформили теоретичні та практичні результати нашого дослідження. Отримані дані дозволяють зробити висновок щодо дієвості та ефективності моделі підготовки вчителів початкової освіти в педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів та педагогічних умов її реалізації, адже впродовж формувального експерименту учасники підвищили вихідний рівень їх готовності до інтегрованого навчання.

Список використаної літератури

1. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv>.
2. Підласий І. Практична педагогіка або три технології : інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. 616 с.
3. Важинський С., Щербак Т. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. 260 с.
4. Томчук М. Методологічні засади дослідження та формування психологічної готовності до діяльності. *Психологія і суспільство*. 2010. № 4. С. 41–46.

References

1. Profesiinyi standart za profesiiami «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity», «Vchytel z pochatkovoї osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)» [Professional standard for the professions «Primary school teacher of general secondary education», «General secondary school teacher», «Primary education teacher (with a diploma of a junior specialist)»]. <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv> [in Ukrainian].
2. Podlasy, I. (2004). *Praktychna pedahohika abo try tekhnologii : interaktyvnyi pidruchnyk dlia pedahohiv rynkovoї systemy osvity* [Practical pedagogy or three technologies: an interactive textbook for teachers of the market education system]. Slovo. [in Ukrainian].
3. Vazhynsky, S., & Shcherbak, T. (2016). *Metodyka ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen* [Methods and organization of scientific]. A.S.Makarenko Sumy State Pedagogical University. [in Ukrainian].
4. Tomchuk, M. (2010). Metodolohichni zasady doslidzhennia ta formuvannia psykhologichnoi hotovnosti do diialnosti [Methodological bases of research and formation of psychological readiness for activity] *Psykhohiia i suspilstvo*, 4, 41–46 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.04.2021 р.

Стаття прийнята до друку 16.04.2021 р.

Poberetska Victoria

Lecturer

Mykhailo Hrushevsky Bar Humanitarian and Pedagogical College

PhD Students of the Institute of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Bar, Ukraine

ORGANIZATION AND METHODS OF RESEARCH AND EXPERIMENTAL WORK ON TRAINING OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN PEDAGOGICAL COLLEAGUES FOR INTEGRATED TEACHING OF STUDENTS

Abstract. The article reveals the peculiarities of the organization and methods of research and experimental work on the preparation of primary school teachers in pedagogical colleges for integrated student learning. The purpose of the article is to describe the general methodology of the pedagogical experiment and present the generalized results of experimental work. Achieving the goal involved the use of the following methods: empirical – observation, questionnaires, testing, interviews, the method of expert assessment to determine the state of readiness of future primary school teachers for integrated learning of students; pedagogical experiment to test the effectiveness of the implementation of pedagogical conditions and models of the studied process. Diagnosis of the readiness of future primary school teachers for integrated learning of students involved conducting research and experimental research in several stages: ascertaining, formative, control. To assess the levels of readiness of future primary school teachers for integrated learning, a system of criteria and indicators has been developed taking into account the structure of students' preparing for professional activity and its result: in the context of our study – readiness of college students – future primary school teachers for integrated learning. The use of a set of methods and techniques of diagnosis allowed to determine the initial level of readiness of future primary school teachers for integrated student learning; to confirm the effectiveness of the implementation of the developed model and pedagogical conditions for the preparing of primary school teachers in pedagogical colleges for integrated student learning. The obtained results of the pedagogical experiment made it possible to develop methodological recommendations for teachers of pedagogical colleges on the introduction of pedagogical conditions and models of training future primary school teachers in pedagogical colleges for integrated student learning.

Key words: readiness; criterion; indicator; diagnostics; experiment; research.